

توسعه پایدار؛ از بازنمایی گفتمانی تا راهبردهای اجرایی

در جهانی که با چالش‌های فزاینده زیست‌محیطی، تغییرات اقلیمی، نابرابری‌های فضایی و مخاطرات طبیعی مواجه است، مفهوم «توسعه پایدار» دیگر یک انتخاب یا شعار نیست، بلکه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر در مسیر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری به شمار می‌آید. توسعه‌ای که هم‌زمان ابعاد محیط زیستی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را در تعادلی پویا مدنظر قرار دهد، می‌تواند افق‌های نوینی برای زیست انسانی ترسیم کند. توجه به توسعه پایدار به معنای بازنگری در شیوه‌های تولید و مصرف، مدیریت هوشمند منابع، کاهش نابرابری‌ها و ارتقای کیفیت محیط‌های زندگی است؛ امری که در نهایت به افزایش سلامت، امنیت، رضایت‌مندی و پایداری جوامع انسانی می‌انجامد.

نگرش جدید به توسعه پایدار که بر تاب‌آوری، مشارکت اجتماعی، هویت فرهنگی و پیوند میان محیط‌زیست و برنامه‌ریزی فضایی تأکید دارد، به‌خوبی در مجموعه مقالات شماره پاییز مجله بازتاب یافته است. مقالات این شماره از نشریه حاضر، با نگاهی میان‌رشته‌ای، تلاش کرده است ابعاد مختلف توسعه پایدار را در سطوح نظری و کاربردی مورد واکاوی قرار دهد. از بازنمایی مسئله محیط‌زیست در سینمای ایران و تحلیل گفتمان‌های حاکم بر آن، تا ارزیابی خطر بیابان‌زایی با بهره‌گیری از مدل‌های نوین در محیط‌های GIS، همگی نشان‌دهنده اهمیت شناخت، سنجش و مدیریت علمی منابع طبیعی در چارچوب پایداری هستند.

در حوزه سکونتگاه‌های انسانی، به موضوعاتی چون توسعه راهبردی شهری در سواحل مکران، تاب‌آوری محیط‌زیستی شهر کرمان در برابر تولیدات کربن، و تدوین الگوی تاب‌آوری کالبدی در برابر زلزله با تأکید بر نظام برنامه‌ریزی شهری پرداخته شده است. این پژوهش‌ها بر این نکته تأکید دارند که شهر پایدار، شهری است که در مواجهه با مخاطرات طبیعی و انسانی مقاوم بوده و ظرفیت سازگاری، بازآفرینی و تحول خود را تقویت می‌کند.

با نگاهی دیگر به مقالات، پرداختن به گردشگری و توسعه پایدار جوامع روستایی با رویکرد مشارکت‌پذیری، و نیز نقش جشنواره‌های محلی در بازنمایی هویت و بازتولید گردشگری، بیانگر آن است که پایداری توسعه بدون توجه به سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و مشارکت مردمی محقق نخواهد شد. توسعه‌ای که ریشه در بوم، هویت و مشارکت جامعه محلی نداشته باشد، هرچند که در کوتاه‌مدت دستاوردهایی به همراه دارد، ولی در بلندمدت پایدار نخواهد ماند.

تبیین مؤلفه‌های طراحی بایوفیلیک در ساختمان‌های بلندمرتبه، افق جدیدی از پیوند معماری و طبیعت را پیش‌روی ما قرار می‌دهد؛ رویکردی که می‌کوشد گسست میان انسان و محیط طبیعی را کاهش داده و کیفیت زیست در فضاهای مصنوع را ارتقا بخشد.

مجموعه مقالات این شماره نشان می‌دهد که توسعه پایدار مفهومی تک‌بعدی نیست، بلکه شبکه‌ای از رویکردها، سیاست‌ها و کنش‌های آگاهانه در سطوح مختلف است؛ از بازنمایی فرهنگی و گفتمانی گرفته تا مدل‌سازی‌های کمی، از برنامه‌ریزی شهری تا طراحی و معماری، و از مدیریت منابع طبیعی تا تقویت هویت و مشارکت اجتماعی.

امید است این مجموعه بتواند گامی هرچند کوچک برای تعمیق ادبیات علمی توسعه پایدار و فراهم‌سازی بسترهای تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر در عرصه‌های محیط‌زیست، برنامه‌ریزی و مدیریت سرزمین بردارد.

با سپاس

سردبیر

برای شماره‌های آینده مجله می‌توان با توجه به تحولات جهانی و نیازهای بومی، مجموعه‌ای از موضوعات نوین و میان‌رشته‌ای را در چارچوب توسعه پایدار پیشنهاد کرد. برخی محورهای پیشنهادی عبارت‌اند از:

۱. شهرهای هوشمند و داده‌محور

- نقش هوش مصنوعی و کلان‌داده در مدیریت شهری پایدار
- حکمرانی دیجیتال و شفافیت در برنامه‌ریزی شهری
- اخلاق داده و عدالت دیجیتال در شهرهای آینده

۲. تغییر اقلیم و تاب‌آوری شهری

- راهبردهای سازگاری شهرها با موج‌های گرما، خشکسالی و سیلاب
- طراحی زیرساخت‌های سبز و آبی (Green & Blue Infrastructure)
- سناریوپردازی آینده‌نگر برای شهرهای اقلیم‌محور

۳. اقتصاد چرخشی و مصرف پایدار

- مدل‌های اقتصاد چرخشی در مدیریت پسماند شهری
- معماری و ساخت‌وساز مبتنی بر بازیافت و مصالح کم‌کربن
- الگوهای مصرف پایدار و تغییر رفتار شهروندی

این محورها می‌توانند مسیر پژوهش‌های آینده مجله را به سمت موضوعات نوین، کاربردی و بین‌رشته‌ای هدایت کرده و گفت‌وگوی علمی در حوزه توسعه پایدار را غنی‌تر سازند.